

Zoran Burić*
Barbara Herceg**
Ivana Kustura***
Ante Novokmet****

**PRIKAZ XXII. REDOVITOG SAVJETOVANJA
HRVATSKOG UDRUŽENJA ZA KAZNENE
ZNANOSTI I PRAKSU:
NA VRATIMA REFORME HRVATSKOG
KAZNENOG ZAKONODAVSTVA**

UVODNO

U Opatiji je od 2. do 5. prosinca 2009. održano XXII. redovito savjetovanje Hrvatskog udruženja za kaznene znanosti i praksu. Pod naslovom savjetovanja *Na vratima reforme hrvatskog kaznenog zakonodavstva* objedinjene su teme iz područja materijalnog i procesnog kaznenog prava. Savjetovanje je i ovaj put okupilo velik broj stručnjaka iz područja kaznenog prava. Zanimljivo je da je nakon niza godina u *Grand hotelu Adriatic* savjetovanje održano u *Milenij grand hotelu Četiri opatijska cvijeta*.

Savjetovanje je bilo podijeljeno u četiri dana. Prvi je dan, u srijedu, bio određen za dolazak sudionika i održavanje sjednice Upravnog odbora Udruženja s referentima. Drugog dana, u četvrtak, savjetovanje je otvoreno i izloženi su referati te održane radionice s temama iz područja kaznenog procesnog prava. Istog je dana održana i godišnja skupština Udruženja, a održano je i večernje predavanje suca **Roberta Ormea** iz Velike Britanije. Trećeg dana, u petak, izloženi su referati i održane radionice iz područja materijalnog kaznenog prava. Savjetovanje je završeno u subotu nakon održanih sažetka savjetovanja i tribine s pitanjima i odgovorima.

---

* Zoran Burić, asistent na Katedri za kazнено procesno pravo Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

** Barbara Herceg, asistentica na Katedri kaznenopravnih znanosti Pravnog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

*** Ivana Kustura, znanstvena novakinja na Katedri za kazнено pravo Pravnog fakulteta Sveučilišta u Splitu

**** Ante Novokmet, asistent na Katedri kaznenopravnih znanosti Pravnog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

ČETVRTAK, 3. PROSINCA 2009.

Nakon što je predsjednik Udruženja **prof. dr. sc. Davor Derenčinović** s Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu otvorio savjetovanje i u uvodnom govoru pozdravio sve sudionike i zaželio im uspješan rad, prešlo se na izlaganje referata.

Referati

Kao što je uvodno kazano, četvrtak je bio posvećen temama iz područja kaznenog procesnog prava. Novi Zakon o kaznenom postupku iz prosinca 2008. izmijenjen je i dopunjen u lipnju 2009., a počela je i njegova, iako ograničena, primjena u praksi. Sve je to otvorilo prostora za niz zanimljivih referata u kojima je predstavljen niz otvorenih pitanja novog procesnog kaznenog zakonodavstva.

Prvi je referat s naslovom *Državni odvjetnik kao gospodar novog prethodnog kaznenog postupka* održao **Dragan Novosel**, prvi zamjenik glavnog državnog odvjetnika Republike Hrvatske. U izlaganju je predstavljen rad koji je referent napisao zajedno s asistentom Pravnog fakulteta u Splitu **mr. sc. Matkom Pajčićem**. D. Novosel je upozorio na niz dilema i poteškoća s kojima se Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta susreće u primjeni novog Zakona o kaznenom postupku. Taj je zakon za državnog odvjetnika donio niz novih dužnosti i odgovornosti ne povećavajući znatno ovlasti državnog odvjetnika. Naglašena je uloga suda kao garanta ljudskih prava. Na temelju postavljenog zakonskog okvira i prvih iskustava u primjeni novog Zakona, referent je zaključio da je o državnom odvjetniku prikladnije govoriti kao o slugi, a ne gospodaru prethodnog kaznenog postupka. Novi Zakon nužno zahtijeva promjenu dosadašnjeg načina rada državnih odvjetnika – državni odvjetnik u prethodnom postupku mora biti aktivan, mora biti spreman i sposoban voditi i usmjeravati prethodni kazneni postupak. Pritom se nužno nameće i potreba uspješne suradnje prvenstveno s policijom, ali i s drugim državnim tijelima.

Drugi su referat s naslovom *Potpora policije procesnim strankama i drugim sudionicima u novom kaznenom postupku* predstavili **Tihomir Kralj**, načelnik Odjela kriminaliteta droga iz Policijskog nacionalnog ureda za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta, i **mr. sc. Damir Brnetić**, predavač na Visokoj policijskoj školi Policijske akademije. T. Kralj je upozorio na potrebu bolje suradnje između državnog odvjetništva i policije. Novi Zakon, naime, zahtijeva da se dotadašnji odnos nezamjeranja između državnog odvjetništva i policije zamijeni modelom suradnje i uzajamnog poštovanja. Pritom se treba ugledati na postojeći model suradnje između Ureda za suzbijanje korupcije

i organiziranog kriminaliteta i policije. Posebno se osvrnuo na nove uloge policijskih službenika u kaznenom postupku – kao istražitelja i pritvorskog nadzornika. Prisutne je upoznao i s novom organizacijom kriminalističke policije. D. Brnetić je predstavio rezultate istraživanja o postupanju policije sa žrtvama i svjedocima kaznenih djela.

Treći referat izložila je odvjetnica **Višnja Drenški Lasan**. U izlaganju je predstavljen rad *Pravni i praktični problemi dobre obrane u kaznenom postupku* kojeg je referentica napisala zajedno s odvjetnicama **Jasnom Novak** i **mr. sc. Laurom Valković**. Odvjetnica Drenški Lasan istaknula je da novi Zakon zahtijeva bitne promjene i u načinu rada branitelja. Upozorila je na nekoliko kritičnih pitanja učinkovite obrane okrivljenika u kaznenom postupku: prava na razgledavanje spisa predmeta, pitanje braniteljske istrage, ograničene mogućnosti pristupa sudu za branitelja u određenim situacijama (kad se mora poslužiti državnim odvjetnikom kao posrednikom), pravna i praktična pitanja učinkovite obrane osoba koje se nalaze u istražnom zatvoru i prekluziju prava na predlaganje dokaza. Sve su to promjene, upozorila je referentica, kojih se opravdanost treba temeljito ispitati, ali koje u svakom slučaju zahtijevaju promjenu dosadašnjeg načina mišljenja i rada branitelja.

Četvrti referat s naslovom *Poznavanje i primjenjivost ustavnih i konvencijskih načela o pravičnom postupku kao condicio sine qua non dobre obrane* izložio je odvjetnik **mr. sc. Šime Pavlović**. Odvjetnik Pavlović je kroz svoje izlaganje upozorio na potrebu poznavanja ustavnih i konvencijskih standarda o pravičnom postupku kao nužnu pretpostavku uspješnog rada svakog branitelja u kaznenom postupku. Ustavni i konvencijski standardi predstavljeni su kroz odgovarajuće odredbe Ustava Republike Hrvatske i Europske konvencije za ljudska prava te na temelju njih nastalu judikaturu Ustavnog suda Republike Hrvatske i Europskog suda za ljudska prava. Izlagač je završno iznio kritičku ocjenu rješenja novog Zakona o kaznenom postupku kroz prizmu predstavljenih standarda kojih poznavanje i primjena jamči dobru obranu okrivljenika u kaznenom postupku.

Rad savjetovanja nastavljen je izlaganjem **Damira Kosa**, suca Vrhovnog suda Republike Hrvatske. Sudac Kos izlagao je na temu *Odgovorna obrana okrivljenika u kaznenom postupku: postupak pred optužnim vijećem*. Sjednica optužnog vijeća novina je koju je u uređenje kaznenog postupka donio novi Zakon. Postupak pred optužnim vijećem zamišljen je kao most između prethodnog postupka i rasprave. Pred njim se ne samo ispituje optužnica i opravdanost njezina iznošenja na raspravu pred sudom već se u slučaju njezina potvrđivanja sastavlja raspravni spis, a propisan je i niz drugih obveza za stranke koje su prisutne sjednici optužnog vijeća. U tom se smislu postavlja pitanje zahtijeva li odgovorna obrana okrivljenika da branitelj prisustvuje i aktivno sudjeluje na sjednici optužnog vijeća ili je za obranu bolje da se ne odaziva na sjednicu optužnog vijeća. Sudac Kos na temelju detaljne i kritičke

analize rješenja novog Zakona o kaznenom postupku zaključuje da je šteta koja za obranu nastaje dolaskom na sjednicu optužnog vijeća i sudjelovanjem na njoj manja od one kojoj se obrana izlaže nedolaskom na tu sjednicu. Odgovorna obrana okrivljenika stoga, zaključio je sudac Kos, nalaže branitelju sudjelovanje na sjednici optužnog vijeća.

Posljednji referat iz područja kaznenog procesnog prava predstavila je **prof. dr. sc. Zlata Đurđević**, profesorica Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Profesorica Đurđević je kroz svoje izlaganje s naslovom *Procesna jamstva korištenja suokrivljenika kao svjedoka: manipulacija ulogama ili nezaobilazno dokazno sredstvo* iznijela niz zanimljivih opservacija o ovoj važnoj, a u našoj stručnoj i znanstvenoj literaturi potpuno zanemarenoj temi. Referentica je podvrgnula kritici niz rješenja iz novog Zakona o kaznenom postupku kojima su mogućnosti obrane da aktivno participira u izvođenju dokaza smanjene u odnosu prema prethodnom zakonodavstvu. To je osobito važno s obzirom na dominantno stranački karakter novog kaznenog postupku.

Radionice

Prvog dana savjetovanja, u poslijepodnevним satima, održane su dvije radionice iz kaznenog procesnog prava koje su pažnju usmjerile na novi ZKP i dva osobito interesantna pitanja, a to su: istražni zatvor i nezakoniti dokazi.

1. Istražni zatvor

Radionicu koja se odnosila na istražni zatvor vodile su **Višnja Drenški Lasan**, odvjetnica iz Zagreba, **Lidija Horvat**, odvjetnica iz Zagreba, **prof. dr. sc. Zlata Đurđević**, profesorica Pravnog fakulteta u Zagrebu, i sudac Vrhovnog suda Republike Hrvatske **Dražen Tripalo**. Radionicu je otvorila **Lidija Horvat** dajući nazočnima općenit uvid u pojam istražnog zatvora, pretpostavke za određivanje istražnog zatvora, njegovo trajanje i kontrolu.

Potom je pažnju prisutnih usmjerila na slučajeve koji su se odnosili na rješenja kojima je određen istražni zatvor s posebnim naglaskom na obrazloženje rješenja i njegovu sukladnost s novim ZKP-om, a napose u pogledu pitanja treba li sud u svako rješenje kojim je određen istražni zatvor uvrstiti odredbu da se on može supstituirati jamstvom.

Ako pažljivije promotrimo odredbe ZKP-a vidimo da se jamstvom može supstituirati samo istražni zatvor određen zbog jedne od triju osnova (opasnost od bijega, koluzijska ili iteracijska opasnost), a sud u rješenju može, dakle nije dužan, odrediti visinu jamstva koja može zamijeniti istražni zatvor, s tim da ako odluči da ne uvrsti u rješenje odredbu o jamstvu, navest

će okolnosti zbog kojih nalazi da je isključena zamjena istražnog zatvora jamstvom.

Upravo je pitanje odredbe o jamstvu otvorilo raspravu među prisutnima pa je tako sudac Vrhovnog suda **Dražan Tripalo** naglasio zakonsku odredbu prema kojoj isključivo sud ocjenjuje mogućnosti postoje li u konkretnom slučaju okolnosti za uvrštenje odredbe o jamstvu u rješenje kojim se određuje istražni zatvor. Raspravi se priključio sudac Vrhovnog suda **Damir Kos** napomenuvši da sud mora raspraviti postoje li uvjeti za određivanje jamstva, ali da u rješenju ne mora odrediti mogućnost zamjene istražnog zatvora, s tim da će u obrazloženju rješenja navesti zašto je otklonio takvu mogućnost.

Potom je **Višnja Drenški Lasan** pažnju prisutnih usmjerila na problemske slučajeve te je postavila pitanje jesu li rješenja kojima se određuje istražni zatvor po svom sadržaju u duhu novog ZKP-a. Posebno se osvrnula na ročište za određivanje istražnog zatvora. Naime, okrivljenik ima pravo prisustvovati ročištu za određivanje istražnog zatvora i aktivno iznositi svoja stajališta o potrebi određivanja istražnog zatvora kao i visini jamstva. Odvjetnica smatra da je glavni problem što obrana nema mogućnosti uvida u spis predmeta državnog odvjetništva prije kontradiktornog ročišta, a posebno je istaknula potrebu kvalitetne pripreme branitelja i okrivljenika za ročište za odlučivanje o istražnom zatvoru. Postavilo se i pitanje osnovane sumnje za određivanje istražnog zatvora i dovođenja u vezu s nižim stupnjem sumnje, tzv. osnova sumnje koje su dostatne za pokretanje državnoodvjetničke istrage, što je potaknulo raspravu među prisutnima o potrebi obrazlaganja stupnja izvjesnosti postojanja kaznenog djela u rješenju o istražnom zatvoru. Raspravi se priključio sudac **Damir Kos** istaknuvši da je spis predmeta tužiteljski te da sud formira svoju odluku upravo na prijedlog državnog odvjetništva i na temelju njegova spisa predmeta. Raspravi o pitanju stupnja izvjesnosti potrebnog za određivanje istražnog zatvora pridružio se i **prof. dr. sc. Davor Krapac**, redoviti profesor Pravnog fakulteta u Zagrebu, počasni predsjednik Udruženja i sudac Ustavnog suda Republike Hrvatske, a u funkciji izaslanika predsjednice Ustavnog suda. Istaknuo je da je rasprava o pitanju osnova sumnje i osnovane sumnje potrebna jer nema više pokretanja postupka i određivanja istražnog zatvora po istoj osnovi. Istaknuo je da se na ročištu za određivanje istražnog zatvora može dogoditi da sudac istrage ustanovi ne samo nepostojanje osnovane sumnje nego i nedostatka osnova sumnje, što nužno dovodi do prekida postupka. Osim toga naglasio je da suci istrage moraju zahtijevati od državnih odvjetnika “nešto dodatno” pored osnova sumnje, a tomu će se moći udovoljiti samo ako državni odvjetnici idu sa zahtjevom za određivanje istražnog zatvora u odmakloj fazi postupka kada već imaju dovoljno dokaza za taj stupanj sumnje. Apelirao je na suce da traže tu dodatnu vrijednost napomenuvši da je to cijena koja se mora platiti sada po novom ZKP-u. Sudac **Marijan Svedrović** istaknuo je da Hrvatska već pedeset i pet godina ima standarde

osnova sumnje i osnovane sumnje, pri čemu distinkciju između njih treba napraviti jednostavnom primjenom zakona, a u obrazloženju odluke jasno i određeno razložiti kriterije za potreban stupanj sumnje. Na kraju dinamične rasprave o pitanju osnovane sumnje i osnova sumnje sudac **Dražen Tripalo** dotaknuo se ročišta za određivanje istražnog zatvora istaknuvši ulogu branitelja kao ključnu u postupanju na kontradiktornom ročištu pred sucem istrage koji svojim argumentima moraju uvjeriti sud u nedostatnost tvrdnji državnog odvjetništva za određivanje istražnog zatvora.

2. Nezakoniti dokazi

Nakon prve radionice, drugu radionicu prvog dana savjetovanja vodili su **mr. sc. Željko Karas**, predavač na Visokoj policijskoj školi, i **Miroslav Jukić**, sudac Županijskog suda u Osijeku.

Radionicu je otvorio **Željko Karas** dajući nazočnima poredbeni prikaz instituta nezakonitih dokaza počevši od američkog prava i njegova odnosa prema apsolutnom izdvajanju nezakonitih dokaza te njemačkog sustava za koji je karakteristično relativno izdvajanje nezakonitih dokaza.

Sudac **Miroslav Jukić** prikazao je novi sustav nezakonitih dokaza u Hrvatskoj prema čl. 10. ZKP-a, posebno se osvrnuvši na svakako najzanimljiviji st. 3. kojim je na mala vrata uvedena mogućnost relativnog izdvajanja dokaza, čime je uvedena iznimka apsolutnom izdvajanju dokaza.

Nakon uvodnih izlaganja uslijedili su konkretni, ali nimalo jednostavni primjeri koji su tražili od nazočnih točnu procjenu okolnosti slučaja *in concreto* kako bi se donio zaključak o zakonitosti/nezakonitosti pribavljanja nekog dokaza.

Prvi slučaj bio je primjer zlostavljanja osumnjičenika te je bilo potrebno ustanoviti je li riječ o zakonitoj uporabi sile, pa bi u tom smislu dokaz bio valjan, odnosno ako je riječ o nečovječnom postupanju, rezultat bi bio da se radio o apsolutnoj zabrani pa bi takav dokaz trebao biti izuzet iz spisa predmeta.

Drugi slučaj odnosio se na pitanje osnova sumnje i nenavođenja razloga za obrazloženje stupnja sumnje. Radilo se o situaciji gdje se provedbom posebne dokazne radnje nadzora i tehničkog snimanja telefonskog razgovora došlo do saznanja o kaznenim djelima iz kataloga iz čl. 334. ZKP-a treće osobe, a ne one za koju je mjera određena. Postavilo se pitanje kakvu će odluku u tome slučaju donijeti sud o pitanju takvog dokaza budući da je branitelj zahtijevao izdvajanje tih dokaza kao nezakonitih jer nalog suca istrage za provedbu posebne dokazne radnje nema razloga o osnovama sumnje. Rješenje na to pitanje dao je VSRH ustanovivši da je nalog suca istrage postupovne naravi pa prema tome nema nikakve potrebe da obrazloženje naloga o provođenju

posebnih izvida kaznenog djela sadržava detaljan opis i navođenje svakog od obavljenih izvida na osnovi kojih sudac istrage zaključuje da postoje osnovne sumnje. Stoga, da bi nalog suca istrage bio zakonit, mora sadržavati sve potrebštine predviđene ZKP-om i može uslijediti tek nakon što su provedeni izvidi iz kojih proizlazi zaključak o osnovama sumnje da je počinjeno kazneno djelo.

Treći primjer odnosio se na tehničke snimke činjenica. S jedne strane slučaj fotografa koji je snimao slavnu osobu gdje se na nekoliko fotografija vidi da daje drugoj osobi da kuša nekakvu materiju bijele boje te je državni odvjetnik te snimke priložio kao dokaz uz optužnicu, a drugi slučaj bio je snimak nadzornih kamera u podzemnoj garaži, također sa snimkom kušanja i predaje droge. **Prof. dr. sc. Zlata Đurđević** istaknula je da je, kad je riječ o slavnim osobama, prag tolerancije niži te da novinari imaju pravo snimati slavne osobe pa se tu ne radi o nezakonitom dokazu. Kod nadzornih kamera u javnoj garaži istaknula je da se nije riječ o nezakonitom dokazu. **Ranko Marijan**, sudac Vrhovnog suda Republike Hrvatske, napomenuo je kako je teško govoriti o problemu nezakonitih dokaza bez konzultiranja prakse VSRH. Istaknuo je da treba prihvatiti činjenicu da se nalazimo u suvremenom globalnom svijetu te da su kamere postalo nešto normalno i nalaze se svuda oko nas pa da i sudsku praksu treba tome prilagoditi, a i sam počinitelj treba biti toga svjestan prilikom počinjenja kaznenog djela.

Četvrti primjer bio je slučaj policijskog službenika koji je nakon zaustavljanja osobnog vozila upitao vozača hoće li pokazati što ima u prtljažniku. Vozač usmeno pristane, izađe iz vozila i otvori poklopac prtljažnika. Policijski službenik u prtljažniku uoči neprozirnu jutenu vreću koja je do polovine puna. Vreća nije zavezana, te se vrh vreće preklopio prema dolje. Policijski službenik je, uočivši vreću, bez pitanja samostalno pridigao vrh vreće kako bi provjerio što je unutra i uočio veću količinu droge. Policijski službenik nije imao sudbeni nalog za pretragu. No VSRH je ustanovio da je na zakonit način obavio pregled, a ne nezakonitu pretragu s obzirom na to da za otvaranje vreće nije morao primijeniti nikakvu posebnu tehniku kao što je rastavljanje, rezanje i slično.

PETAK, 4. PROSINCA 2009.

Referati

Drugi dan XXII. savjetovanja bio je posvećen raspravi o novoj reformi hrvatskog kaznenog materijalnog zakonodavstva. Radno predsjedništvo, u sastavu **prof. dr. sc. Petar Novoselec**, profesor Pravnog fakulteta u Zagrebu, u mirovini, u funkciji predsjednika, **prof. dr. sc. Velinka Grozdanić**, redovita

profesorica Pravnog fakulteta u Rijeci, i **Marija Balenović**, dipl. iur., predsjednica Općinskog suda u Požegi, nakon kratkog uvoda obavijestilo je prisutne kako u jutarnjem dijelu programa otpada predavanje **prof. dr. sc. Igora Bojanića**, redovitog profesora i dekana Pravnog fakulteta u Osijeku, te kako će on sa svojom temom sudjelovati u poslijepodnevnom radionicama zajedno s **Draženom Tripalom**, sucem Vrhovnog suda RH, i mr. sc. **Marinom Mrčelom**, sucem Vrhovnog suda RH.

Prof. dr. sc. Ksenija Turković, redovita profesorica Pravnog fakulteta u Zagrebu i predsjednica Radne skupine za donošenje novog Kaznenog zakona (u daljnjem radu KZ), održala je prvi referat, na temu *Okvirne reforme sustava kaznenopravnih sankcija u Republici Hrvatskoj*. U svom izlaganju iznijela je glavne smjernice Radne skupine o tekstu budućeg prijedloga KZ-a. Ministarstvo pravosuđa na čelu s **prof. dr. sc. Ivanom Šimonovićem** u ožujku 2009. formiralo je Radnu skupinu koja od tada intenzivno radi na prijedlogu izmjena novog KZ-a. Prof. dr. sc. Turković naglasila je da se u Radnoj skupini nalaze predstavnici svih struktura koje se u Republici Hrvatskoj bave kaznenim pravom kako bi se Zakon i njegove moguće izmjene sagledale s više različitih aspekata. Upravo radi što demokratičnijeg postupka donošenja novog KZ-a Radna skupina je odlučila svoja dosadašnja razmišljanja i prijedloge prezentirati na savjetovanju u Opatiji kako bi stručna i cjelokupna javnost dobila uvid u njen dosadašnji rad. Prof. dr. sc. Turković uputila je sudionike savjetovanja na *web* stranice Ministarstva pravosuđa gdje se mogu pronaći rezultati njihova dosadašnjeg rada, zatim tekstovi stranih zakona kojima se služe, te je pozvala sve sudionike da odvoje malo vremena i pročitaju ponuđeni materijal kako bi mogli iznijeti Radnoj skupini svoja mišljenja i prijedloge koji su uvijek dobrodošli. Nakon kratkog uvoda pojasnila je glavne razloge za ovako sveobuhvatnu reformu kaznenog materijalnog zakonodavstva. Kao glavne razloge za reformu navela je prije svega velike promjene koje je hrvatsko društvo doživjelo u posljednjih 20 godina, počevši od socijalnog restrukturiranja, diferenciranja socijalnih skupina, porasta ekonomske nesigurnosti, slabljenja obiteljske kohezije i društvene solidarnosti do jačanja potrebe za društvenom tolerancijom i porasta kriminaliteta u društvu. Posebno je istaknula kako u sklopu reforme cjelokupnog kaznenopravnog sustava (Zakon o kaznenom postupku, Zakon o probaciji itd.) Kazneni zakon ne može ostati po strani, jer premda će postojati mnogi koji će nove izmjene kritizirati, prema njezinu mišljenju one su nužne radi usklađivanja našeg zakona s međunarodnim konvencijama i s potrebama modernog društva 21. stoljeća. Posebno je izložila i sadržaj reforme: usklađivanje KZ-a s međunarodnim dokumentima, potreba osuvremenjivanja općeg i posebnog dijela KZ-a na temelju dobre prakse drugih europskih kaznenopravnih sustava (usporedba s drugim europskim državama), potreba usklađivanja KZ-a s drugim pozitivnim propisima, otklanjanje zakonskih neusklađenosti i proturječnosti, brisanje deklarativnih i

didaktičkih odredba, poboljšanje kaznenopravnog položaja žrtve (prije svega davanjem žrtvi odgovarajućeg mjesta u postupku), unapređenje i povećanje djelotvornosti kaznenopravnih sankcija, nužne novosti u posebnom dijelu (*mobbing, grooming...*), dekriminalizacija nekih kaznenih djela i problem razlikovanja prekršaja i kaznenih djela, na što je Hrvatsku upozorio i Europski sud za ljudska prava, preispitivanje kvalificiranih i privilegiranih oblika nekih kaznenih djela, preklapanje nekih kaznenih djela te osuvremenjivanje nekih glava KZ-a, a ovo posljednje posebno se odnosi na gospodarski kriminalitet.

Navela je da podaci kojima trenutačno raspolaže pokazuju kako stanje u hrvatskom kaznenopravnom sustavu nije najbolje i kako je reforma nužna. Velik problem za prof. dr. sc. Turković predstavlja prenapučenost zatvora, koja iznosi 149,5%, dok su čak 1/3 kazni zatvora kratkotrajne kazne zatvora do šest mjeseci. Posebno je upozorila kako se u periodu od 2002. do 2008. godine tri puta smanjio udio novčane kazne u ukupnom broju izrečenih kaznenih sankcija te kako se uvjetna osuda izriče u 70% slučajeva, i to u većini slučajeva bez posebnih obveza, a sudska opomena samo u 1,2% slučajeva. Prof. dr. sc. Turković smatra da svi ti prethodno navedeni podaci govore u prilog potrebe za reformom koje je glavni cilj povećati djelotvornost kaznenopravnih sankcija (kazna zatvora, uvjetni otpust, mjere upozorenja, dosljedno provođenje sustava dnevnih iznosa kod novčane kazne). Nazočnima je pojasnila kako se kazna zatvora prema postojećem prijedlogu kao glavna kazna dijeli na zatvor (trajanje od 1 mjeseca do 20 godina) i dugotrajni zatvor (od 20 do 40 godina), uz jedinu razliku u izricanju jer se zatvor izriče u mjesecima, a dugotrajni zatvor u godinama. Prema njezinu mišljenju, zbog takvog kaznog okvira punitivniji smo od većine zemalja Europe, ali za učinkovitu kaznu zatvora trebali bismo izbjegavati izricanje kratkotrajnih kazni zatvora koje moraju postati iznimkom. Smatra da bi sud kratkotrajne kazne zatvora trebao izreći tek kada se ne može izreći novčana kazna ili rad za opće dobro na slobodi, a nema pretpostavki za uvjetnu osudu, i uz posebno obrazloženje suda. Također je naglasila da se namjerava uvesti i stroži tretman za trajno opasne počinitelje najtežih kaznenih djela. S druge strane predlaže se proširenje mogućnosti za izricanje alternativnih sankcija. Prema prof. dr. sc. Turković, jedno od složenijih pitanja je uvjetni otpust koji se u prijedlogu novog KZ-a nastoji što je više moguće povezati s uvjetnom osudom u pogledu trajanja i uvjeta za izricanje. Kod uvjetnog otpusta obveze i mogućnosti za njegovo izricanje ostali su isti, ali postoje mišljenja kako je potrebno mijenjati vrijeme provjeravanja koje ne mora uvijek trajati do kraja kazne na koju je počinitelj osuđen ako za tim više ne postoji potreba. Istaknula je kako u Radnoj skupini još uvijek imaju dvojbe oko pitanje tko treba donositi odluku o uvjetnom otpustu – sud ili posebno povjerenstvo, ali ne postoji suglasnost ni kod ostalih pitanja: treba li tražiti pristanak osuđenika za nove obveze za vrijeme uvjetne osude te treba li kršenje obveza biti tretirano kao posebno kazneno djelo.

Nakon izlaganja o uvjetnom otpustu ukratko je izložila reformu uvjetne osude za koju su pretpostavke za izricanje prema važećim propisima visina propisane i izrečene kazne, dok bi po prijedlogu to bila samo izrečena kazna, uz uvođenje generalne klauzule koja bi vrijedila za sve obveze koje se mogu izreći za vrijeme trajanja uvjetnog otpusta i koja bi sucima dala veću slobodu prilikom izricanja obveze. U izlaganju se posebno osvrnula i na sigurnosne mjere i probleme koji danas postoje u njihovoj primjeni. Kod svih sigurnosnih mjera prema njezinu je mišljenju najpotrebnije voditi računa o načelu razmjernosti koje se odnosi na težinu počinjenog kaznenog djela, kaznenog djela koje se očekuje i stupnja opasnosti počinitelja. Kod obveznog psihijatrijskog liječenja, prema stavu Radne skupine, najvjerojatnije će se vratiti termin bitno smanjeno ubrojiv, a ostali uvjeti će ostati isti, dok i dalje ostaje otvoreno pitanje gdje bi se ta mjera trebala izvršavati – u zatvoru ili izvan zatvora. Obvezno liječenje od ovisnosti, kako je pojasnila prof. dr. sc. Turković, prema novom prijedlogu trebalo bi se odnositi na sve ovisnosti, a protjerivanje stranaca iz zemlje više neće biti uređeno KZ-om jer je u cijelosti regulirano odredbama Zakona o strancima. Istaknula je kako će se i mjera oduzimanja predmeta najvjerojatnije urediti zajedno s oduzimanjem imovinske koristi, a produljeno kazneno djelo svakako će doživjeti promjene jer svi trenutačni prijedlozi idu u smjeru da ga se ili ukine ili ograniči za samo određena kaznena djela.

Nakon prvog referata za riječ se kratko javio i doajen hrvatskog kaznenog prava **professor emeritus Franjo Bačić** koji je ukratko iznio svoje viđenje nove reforme hrvatskog kaznenog zakonodavstva. Prvo je naglasio nužnost zadržavanja I. glave KZ-a (Temeljne odredbe) kao *branda* i trenda hrvatskog kaznenog zakonodavstva kojeg se ne moramo odreći po uzoru na strana zakonodavstva. Prema njegovu mišljenju, potrebno je ukinuti XI. glavu KZ-a (Kaznena djela protiv slobode i prava čovjeka i građanina) jer smatra da je antisistemska i antistrukturalna te ne predstavlja homogenu cjelinu. Na kraju je izrazio zabrinutost zbog velikog broja reformi KZ-a koje ga čine glomaznim i nepreglednim te je istaknuo kako bi od novih propisa trebalo zadržati samo ono što se smatra korisnim u praksi i što je do sada pokazalo svoju vrijednost.

Nakon toga uslijedilo je izlaganje koje su pripremile **prof. dr. sc. Anita Kurtović Mišić**, redovita profesorica Pravnog fakulteta u Splitu, **mr. sc. Lana Milivojević**, Policijska akademija u Zagrebu, i **Višnja Strinić**, dipl. iur., sutkinja Općinskog suda u Splitu, na temu *Novosti u propisivanju, izricanju i izvršenju novčane kazne*. U prvom dijelu mr. sc. Milivojević izložila je komparativan pregled propisa, načina izricanja i izvršenja novčane kazne u europskim kaznenim zakonodavstvima i anglo-američkom kaznenopravnom sustavu. Objasnila je kako se danas u svijetu provode dva modela novčane kazne: sustav dani-novčana kazna, koji se dijeli na sustav neto dohotka koji je na snazi u Republici Hrvatskoj i sustav gubitka, dok još postoji i sustav

klasične novčane kazne. Nakon toga nazočnima je iznijela tablični prikaz podataka za određene zemlje i sustava novčane kazne koje se u njima primjenjuju, između ostalog za SR Njemačku, Crnu Goru, Sloveniju, Francusku, Finsku itd. Nazočni su mogli saznati kako se u Sloveniji i Njemačkoj primjenjuje sustav dani-novčana kazna-neto dohodak, dok npr. Crna Gora, Francuska i Finska kombiniraju oba sustava, a Nizozemska i anglo-američke zemlje primjenjuju klasičan sustav. Posebno je naglasila da svaka zemlja ima različito propisane uvjete za izricanje novčane kazne. Tako je istaknula kako se u Sloveniji visina dnevnog dohotka izračunava na temelju iznosa visine zarade, čiji podaci ne smiju biti stariji od šest mjeseci, umanjene za iznos obveze uzdržavanja, ili se određuje iznos od 30% neto plaće osobe zaposlene u Sloveniji (prosjeck), dok je u Njemačkoj propisano kako je sud dužan uzeti u obzir osobne i financijske okolnosti počinitelja, trenutni prosječni dnevni neto prihod ili prosječni prihod koji je mogao postići u jednom danu, uz napomenu da se u Njemačkoj uzimaju u obzir i prihodi od samostalne i nesamostalne djelatnosti (stipendije, džeparac...). Prema njezinu mišljenju, konačan zaključak je kako svaki sustav ima svoje prednost i nedostatke, ali je potrebno u svakome od njih voditi računa o individualizaciji kazne i potrebi da se zadovolji svrha kažnjavanja. Sutkinja Višnja Strinić nakon toga je iznijela podatke o izricanju novčane kazne na Općinskom sudu u Splitu u periodu od 2002. do 2008. godine koji jasno pokazuju trend pada izricanja bezuvjetne novčane kazne sa 19,6% na svega 8,9% u ukupnosti izrečenih kaznenih sankcija. Istaknula je kako podaci pokazuju da je u čak 41,7% slučajeva novčana kazna izrečena kroz prosječni dnevni dohodak u Republici Hrvatskoj, što bi trebalo biti iznimka. Podaci pokazuju da je sud u 58,3% slučajeva utvrdio dnevni dohodak osuđenika, ali je upozorila da sud u većini presuda nije obrazložio način na koji je utvrdio imovno stanje i prihode osuđenika niti se u presudama navodi točan iznos visine dnevnog dohotka osuđenika. Sutkinja Strinić navela je kako se prema dobivenim podacima novčana kazna izricala najviše za kazneno djelo izazivanja prometne nesreće (čl. 272. st. 2. KZ-a) po čl. 51. KZ-a u 30,5% slučajeva, u prosjeku sud je izricao 59,5 prosječnih dnevnih dohodaka uz najčešći rok plaćanja od šest mjeseci, dok je situacija slična i za izricanje novčane kazne na osnovi Zakona o kaznenom postupku (čl. 446. – 450. ZKP-a). Napomenula je kako su podaci pokazali da se u velikom broju slučajeva novčana kazna zamjenjuje kaznom zatvora (supletorni zatvor) te kako se prijetnja supletornim zatvorom pokazala učinkovitom u čak 80% slučajeva. Na kraju je sutkinja Strinić iznijela i prijedloge Radne skupine vezane za novčanu kaznu od kojih je prema njezinu mišljenju najvažnije kako se i dalje zadržava postojeći sustav izricanja novčane kazne po modelu dani-novčana kazna, uz uvođenje novog pojma dnevnog iznosa, koji bi se trebao odnositi ne samo na dohodak već i na počiniteljeve troškove. Zaključno je upoznala sudionike i s dva nova prijedloga: uvođenje opće obveze za sve da

sudu dostave podatke potrebne za utvrđivanje dnevnog iznosa, uz mogućnost suda da visinu dnevnog iznosa utvrdi po slobodnoj procjeni ako bi njihovo utvrđivanje bilo skopčano s nerazmjernim teškoćama, te uvođenje obročne otplate novčane kazne u roku godine dana, uz mogućnost produljenja roka plaćanja ili nalaganje obročne otplate u produljenom roku.

Sljedeći referat na temu *Uspostava probacijskog sustava – novi izazov za Hrvatsku* pripremili su **prof. dr. sc. Irma Kovčo Vukadin**, izvanredena profesorica Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, **Saša Rajjić**, dipl. soc. pedagog, upravitelj Odgojnog zavoda Turopolje, Uprava za zatvorski sustav, i **Marija Balenović**, dipl. iur., predsjednica Općinskog suda u Požegi. Na početku referata dr. sc. Kovčo Vukadin ukratko je pojašnila osnovne pojmove te ciljeve i aktivnosti vezane za probacijsku službu. Istaknula je kako su razlozi za uvođenje probacijskog sustava prije svega kriza institucionalnih mjera i sankcija, predugo trajanje kaznenog postupka, velik broj pritvorenika u zatvorskoj populaciji, veliki troškovi penalnih institucija, nedostatak postpenalnog tretmana i podrške u zajednici te visoka stopa recidivizma. Navela je kako za postojanje probacijskog sustava treba omogućiti posebne i samostalne organizacije u okviru kaznenopravnog sustava, zatim sudsko donošenje odluka o probaciji, zakonske ovlasti, superviziju počinitelja te da se sama mjera probacije mora provoditi u zajednici. Dr. sc. Kovčo Vukadin smatra kako se iz prethodno navedenih razloga i u Hrvatskoj uvodi probacijska služba kojoj je cilj zaštititi javnost i žrtve kaznenih djela, smanjiti recidivizam i omogućiti učinkovitije izvršavanje kaznenih sankcija. Naglasila je kako su koristi koje se u nas očekuju od probacijskog sustava velike, ali i ona smatra da će probacija pridonijeti politici suzbijanja kriminaliteta i štetnih ponašanja te da će se kazna zatvora sve više koristiti kao krajnja mjera za počinitelje težih kaznenih djela i recidiviste. Zatim je Saša Rajjić, dipl. soc., pedagog, ukratko iznio razvoj ideje o probacijskom sustavu u Republici Hrvatskoj. Naveo je kako su se 2007. godine pojavila prva razmišljanja o potrebi uvođenja probacijskog sustava u Republici Hrvatskoj koja se sada nastoje realizirati kroz Strategiju ustrojavanja probacijske službe (2008. – 2012. god.). Konačni cilj Strategije je razviti profesionalnu praksu i izgraditi profesionalnu organizaciju koja bi u suradnji s cijelom zajednicom trebala dovesti do zaštite društva, smanjenja recidivizma, reintegracije počinitelja i poštovanja žrtve. Objasnio je kako je Uprava za probaciju osnovana 2009. u okviru Ministarstva pravosuđa, a u skladu s Uredbom o unutarnjem ustrojstvu Ministarstva pravosuđa osnovali su se i Središnji ured Uprave za probaciju i probacijski uredi u županijama i Gradu Zagrebu. Naglasio je kako su za sada formirana dva probna ureda u Zagrebu i po jedan u Zadru, Rijeci i Požegi. Ti nabrojani uredi trebali bi obavljati probacijske poslove kao što su procjena kriminogenih rizika i potreba počinitelja, izrada pojedinačnog programa postupanja, nadzor nad izvršenjem obveza prema rješenju državnog odvjetnika

prema čl. 522. ZKP-a, izrada izvješća kaznionici i zatvoru, nadzor nad uvjetno otpuštenim zatvorenikom i sl. Obavijestio je da bi prema njemu dostupnim informacijama prijedlog Zakona o probaciji sljedeći tjedan trebao biti upućen u Sabor na konačno čitanje. U izlaganju je ukratko naveo kako se danas u Hrvatskoj provode dva probna projekta: *Pritvor*, koji se provodi u Zagrebu, Požegi, Slavonskom Brodu i Šibeniku i o čijem se uspjehu podnosi izvješće krajem sljedećeg tjedna, te projekt *Uvjetni otpust* koji se provodi od studenog 2009. do ožujka 2010. godine u Lepoglavi/Lipovici i Popovači gdje bi svi zatvorenici po otpuštanju s kazne zatvora trebali biti pod nadzorom posebnog službenika. Naročito je u svom izlaganju upozorio na prevelika očekivanja javnosti i medija od probacijskog sustava za koji neki smatraju da bi mogao riješiti sve nagomilane probleme u našem sustavu kaznenopravnih sankcija, dok on smatra kako će biti potrebne godine rada prije nego se izradi potpuno učinkovit sustav. Nakon toga je Marija Balenović, predsjednica Općinskog suda u Požegi, upoznala nazočne s rezultatima i načinom provođenja probnog projekta *Pritvor* koji se jednim dijelom izvršava i u Požegi, a koji se odnosi na ulogu probacije u pretkaznenom postupku. Na početku je naglasila da sudjelovanje u tom projektu doživljava kao veliku čast, izazov, ali i odgovornost. Objasnila je da bi probacijska služba u kaznenom postupku trebala sudjelovati od samog početka, jer odmah po uhićenju i zadržavanju osumnjičenika ona treba surađivati sa sudom, državnim odvjetništvom i policijom. Posebno je upozorila na potrebu uvrštavanja protokola za postupanje probacijskog servisa u važeće zakonske propise poput ZKP-a i KZ-a. Prema njezinu mišljenju, sljedeća točka gdje bi se probacijska služba mogla angažirati je načelo oportuniteta (čl. 175. ZKP-a) gdje bi državni odvjetnik mogao donijeti odluku o odgodi započinjanja kaznenog progona za određena kaznena djela. Istaknula je kako bi probacijska služba trebala biti zadužena da kontaktira sa žrtvom kaznenog djela, izvrši procjenu rizika i daje mišljenje o osuđeniku te dostavlja sudu izvješće o ispunjenju obveza. Također je predložila da državni odvjetnik, kada se na zadržanu i uhićenu osobu treba primijeniti pritvor, o toj osobi prethodno zatraži mišljenje probacijskog službenika. Smatra kako bi nakon tako sastavljenog mišljenja i sam sud mogao s puno manje rizika odlučiti i o drugim mjerama, kao što su mjere opreza ili kućni pritvor, na koje se u svom izlaganju ukratko osvrnula. Prema njezinu mišljenju, probacija bi u prethodnom postupku trebala imati veliku ulogu u smanjivanju zatvorske populacije i osiguravati bolje mogućnosti obrane okrivljenika. Na kraju je iznijela iskustva stečena tijekom primjene probnog projekta na Općinskom sudu u Požegi. Objasnila je da je OS u Požegi započeo s pribavljanjem podataka, tj. izvješća koja sastavljaju budući probacijski službenici. Izvješća su sastavljana u konkretnim predmetima, gdje je sam pritvorenik trebao ispuniti anketni upitnik svojim podacima (smještaj, zaposlenje, socijalne i obiteljske prilike i sl.). Sud je na temelju izvješća i ispunjenog anketnog upitnika koji mu je dostavljen dobio provjerene informacije u kratkom roku te je mogao donijeti ispravnu odluku.

Prema njezinu mišljenju, prednost je tog sustava da se svi podaci o počinitelju dobiju u jako kratkom roku i ostvaruje se bolja suradnja nego s centrom za socijalnu skrb. Navela je kako su njezina prva iskustva zadovoljavajuća.

Dr. sc. Marissabell Škorić, viša asistentica Pravnog fakulteta u Rijeci, bila je posljednji referent jutarnjeg dijela programa s temom *Nova uloga rada za opće dobro na slobodi*. Na početku svog izlaganja navela je kako su glavne prednosti rada za opće dobro pomaganje počinitelju koji, prema njezinu mišljenju, na taj način može ponovo steći naklonost zajednice. Posebno je naglasila kako se na taj način izbjegavaju nepoželjne kratkotrajne kazne zatvora. Nakon toga je navela kako mnogi sumnjaju u punitivan karakter rada za opće dobro, ali mnoga istraživanja su pokazala da je po učinkovitosti jednak kao i kratkotrajne kazne zatvora. Istaknula je da se od uvođenja u naše zakonodavstvo 1997. god. rad za opće dobro nije mijenjao, ali se nije ni primjenjivao sve do 2001. godine kada su doneseni propisi za njegovu efektivnu provedbu u praksi. Dr. sc. Škorić ukratko je iznijela uvjete za izricanje rada za opće dobro prema važećim propisima te u skladu s postojećim stanjem predlaže da se proširi mogućnost izricanja rada za opće dobro kao zamjena za kazne zatvora izrečene u trajanju do godine dana, a ne kao do sada samo za kazne zatvora do šest mjeseci, jer bi se na taj način otklonili nedostaci kratkotrajnih kazni zatvora. Također je predložila da se zbog veće određenosti trajanje rada za opće dobro izrazi u satima, kao što je i u većini drugih zemalja, dok se u nas trenutačno izriče u radnim danima (10–60 radnih dana). Upozorila je kako je trenutačni rok za izvršenje rada za opće dobro 1-12 mjeseci i kako će se i ta odredba svakako trebati mijenjati ako se prošire mogućnosti za primjenu rada za opće dobro. Posebno se osvrnula i na problematiku zamjene rada za opće dobro na slobodi kaznom zatvora u slučaju da počinitelj ne izvrši rad za opće dobro u cijelosti. Navela je kako prema Tokijskim pravilima i Europskim pravilima o sankcijama i mjerama koje se provode u zajednici nije nužno rad za opće dobro zamijeniti kaznom zatvora, već se može zamijeniti i novčanom kaznom. Dr. sc. Škorić smatra kako takva opcija u Republici Hrvatskoj trenutačno nije moguća zbog loše ekonomske moći građana, problema u samom sustavu izricanja i izvršenja novčane kazne i velikog opterećenja za sudove. Na kraju je iznijela podatke o kaznenim djelima za koja se rad za opće dobro izriče, sudovima koji ih najčešće izriču i strukturi počinitelja kaznenih djela kojima se izriče. Navela je da je od 2.128 izrečenih presuda s radom za opće dobro na slobodi do zaključno 1. 10. 2010. njih 727 izvršeno. Od tih 727 presuda kod njih 98% rad za opće dobro na slobodi uspješno je izvršen, trenutačno je aktivno oko 600 slučajeva, a 300 je na čekanju. Zaključila je da uz prijedloge koji su izneseni postoji još prostora za napredak, ali ona smatra da već sada rad za opće dobro na slobodi ima svoje mjesto u našem sustavu kaznenopravnih sankcija i zbog njegove velike prednosti trebalo bi razmisliti da se prihvati kao samostalna kaznenopravna sankcija kao što je to u Nizozemskoj i Belgiji.

Radionice

U poslijepodnevnim satima drugog dana savjetovanja imali smo priliku prisustvovati iznimno zanimljivim dvjema radionicama. Prvu je vodio **prof. dr. sc. Petar Novoselec**, a drugu **Dražen Tripalo, sudac VSRH, i prof. dr. sc. Igor Bojanić**. Po završetku tih radionica prikazana je projekcija filma o elektroničkom nadzoru.

1. Zastara

U prvoj radionici pod nazivom *Kaznenopravna zastara pred reformom*, bez predavanja *ex cathedra*, radili su se primjeri koji su otkrivali problematiku dosadašnjih legislativnih rješenja u pogledu instituta zastare, kako bi se zajedničkim snagama pridonijelo pronalasku rješenja, a sve u smjeru njihovih promjena u svjetlu predstojećeg Kaznenog zakona. Naime, kako je rečeno, kaznenopravna zastara izazvala je dosta nedoumica u sudskoj praksi, što je bio poticaj za promjenu dosadašnje regulacije.

Prvi problemski slučaj sastojao se u sljedećem opisu: Novinarica X objavila je u jednom tjedniku 5. travnja 2002. članak u kojem je navela kako je liječnik XY, ugledni ginekolog, kao student ilegalno obavljao pobačaje, da je krivotvorio svoju doktorsku diplomu i da je svojom nestručnošću prouzročio smrt jedne pacijentice. Liječnik je zbog toga kao privatni tužitelj podigao privatnu tužbu protiv novinarke zbog kaznenog djela klevete iz čl. 200. st. 2. KZ. Nakon provedene rasprave prvostupanjski je sud 8. ožujka 2006. donio oslobađajuću presudu po čl. 354. st. 1. Zakona o kaznenom postupku, odnosno da djelo stavljeno na teret okrivljenici nije kazneno djelo. U obrazloženju sud je naveo kako su u inkriminiranom članku doista navedene neistinite tvrdnje koje mogu naškoditi časti i ugledu privatnog tužitelja, ali da okrivljenica nije postupala s ciljem da samo i isključivo naštetiti časti i ugledu privatnog tužitelja, nego je njezin primarni cilj bio informirati javnost o detaljima iz profesionalne karijere privatnog tužitelja pa je isključena protupravnost na temelju čl. 203. KZ. Kako je ta presuda bila donesena unutar zastarnog roka, uložena je žalba o kojoj je rješavano 9. svibnja 2006., kada je zastarni rok protekao, jer se radilo o apsolutnoj zastari koja je u ovom slučaju iznosila četiri godine, i stoga je istekla 5. travnja 2006., pa se sud nije upuštao u ocjenu žalbenih navoda, nego je donio presudu kojom se optužba odbija.

Pitanje za raspravu glasilo je: Dolazi li u obzir stegovna odgovornost prvostupanjskog suca zato što je presudu donio neposredno prije isteka apsolutne zastare, a eventualno i suca žalbenog suda ako je mogao osigurati donošenje drugostupanjske odluke prije isteka apsolutne zastare?

Imali smo prilike čuti mišljenja sudaca iz prve ruke kako se nerijetko događa da prvostupajski sudovi donose nepravomoćne presude netom prije nastupa apsolutne zastare. Stvar je okolnosti je li taj postupak mogao biti dovršen prije, odnosno je li, u ovom konkretnom slučaju, prvostupajski postupak trajao neprimjereno dugo, i kako bi bez obzira na to odgovornost ipak bila na žalbenom sudu, unatoč kratkom roku koji mu je ostavljen na postupanje. Zatim se raspravljalo o obrazloženju koje je dao žalbeni sud glede isključenja protupravnosti ovog kaznenog djela, odnosno da okrivljenica nije nastupala s ciljem da samo i isključivo naštetiti časti i ugledu privatnog tužitelja, čime *explicite* dopušta da je okrivljenica postupala u tom cilju, samo što su pored toga cilja postojali i drugi ciljevi, kao što je, primjerice, informiranje javnosti. Takvo obrazloženje je legitimno prema uređenju iz članka 203. KZ kojemu nužno slijedi promjena. Naime, taj članak predstavlja “kamen smutnje” jer je njime faktično dekriminalizirana kleveta kad je riječ o novinarima, budući da u gotovo svim situacijama novinar postupa barem još s nekim ciljem, pored nanošenja štete časti i ugledu određene osobe. Nedvojbeno je da je novinarka objavila određene stvari koje nisu u uskoj vezi jedna s drugom, iz čega bi se dalo naslutiti da je u konkretnom slučaju nastupala samo s ciljem da naštetiti privatnom tužitelju.

Sljedeća dilema odnosila se na nemogućnost nastupa zastare ili produljenja njezina roka u slučaju kada je prvostupajnska presuda donesena unutar zastarnog roka jer bi se tad realno mogao dovršiti cijeli postupak po pravnom lijeku, što i jest predložena izmjena kao nova regulacija tog instituta u predstojećem KZ-u. Njemački, austrijski i švicarski zakon u ovom slučaju predviđaju da zastara više ne dolazi u obzir, dok su razmišljanja Radne skupine više u smjeru produljenja dosadašnjeg roka. *Ratio legis* bio bi davanje satisfakcije žrtvi, i to pogotovo kod kaznenih djela koja se progone po privatnoj tužbi gdje su zastarni rokovi iznimno kratki, kao i isključenje mogućnosti zlouporabe stranaka i suda, koji može zlonamjerno riješiti stvar neposredno prije isteka zastare. Tada je on praktično onemogućio žalbu, a da zastara kod njega nije nastupila.

Ovo je izazvalo žustre rasprave i iskaze kako se time dovodi u pitanje cjelokupni smisao zastare i napušta dosadašnji koncept tog instituta. Mogla su se čuti mišljenja *pro et contra* potencijalne buduće regulacije.

Negativni komentari išli su za tim da optuženik ne može dovijeka razmišljati hoće li ili neće biti kažnjen. Isto tako, poziv je bio i na ustavno načelo odvijanja suđenja u razumnom roku i potencijalne tužbe okrivljenika Ustavnom sudu o povredi toga načela ako bi se onemogućio nastup zastare ili produljo taj rok, a isto tako i tužbe Europskom sudu za ljudska prava zbog nesuglasja takve regulacije s Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Međutim bilo je i pozitivnih stajališta na predložene promjene uz obrazloženja kako okrivljeni ne bi u stvarnosti puno izgubio u

području svojih prava, dok bi se s druge strane puno dobilo pri sprečavanju zlouporaba koje čine sami sudovi.

Usljedio je drugi problemski slučaj. Počinitelj je 15. srpnja 2004. počinio sitnu krađu iz članka 216. st. 2. KZ zbog koje je oštećenik protiv njega podigao privatnu tužbu. Sud je povremeno poduzimao postupovne radnje kojima se prekidala relativna zastara, ali je tek na raspravi održanoj 1. rujna 2008. presudio stvar, i to tako da je donio odbijajuću presudu zbog nastupa apsolutne zastare. Pritom je obrazložio da za navedeno kazneno djelo prema odredbi čl.19. st. 1. t. 6. KZ, koja je bila na snazi u vrijeme počinjenja djela, kazneni progon zastarijeva kad proteknu dvije godine od počinjenja kaznenog djela, a shodno tome apsolutna zastara za četiri godine, koja je nastupila 15. srpnja 2008. Opunomoćenik privatnog tužitelja u završnoj je riječi naveo da je novela KZ, koja je stupila na snagu 1. listopada 2006., za kazneno djelo sitne krađe produljila zastarni rok na tri godine, a apsolutni rok na šest godina, pa stoga ta zastara nije nastupila, nego će do nje doći tek 15. srpnja 2010., i da se, shodno tome, još uvijek moglo okrivljenika oglasiti krivim.

Ovdje dolazi do problema mogu li produljenja zastarnih rokova djelovati retroaktivno.

U praksi se to, kako smo čuli, primjenjuje, i to prema pravnom shvaćanju Kaznenog odjela Vrhovnoga suda RH da zastara nije privilegija okrivljenika, što predstavlja aktualno tumačenje zakonske norme. Potrebno je bilo razlučiti prirodu instituta zastare i situaciju ako je apsolutna zastara nastupila ili još teče. Ako je nastupila, sudska praksa uglavnom je jedinstvena u stajalištu da revitalizacija u tom slučaju nije moguća. Otvoreno je pitanje primjenjivanja novih, duljih rokova na slučaj u kojemu još nije nastupila apsolutna zastara i, ako bismo prihvatili tu mogućnost, problema ako bi se zakon mijenjao *ad infinitum*, u smislu produljenja rokova, da apsolutna zastara u konkretnom slučaju nikada ne nastupi, i u konačnici povrede zabrane o retroaktivnosti primjene kaznenog propisa. Isto tako, čuli smo razmišljanja da potreba za novim postupanjem u ovom smislu otklanja legalnost postupanja sudova u prethodnom slučaju kao i argumente o pravnoj naravi instituta zastare, garantivnoj funkciji KZ-a i prestanku državnog *ius puniendi* protekom vremena.

Nakon žustre rasprave prešlo se na treći problemski slučaj. Osuđenik je presudom, koja je postala pravomoćna 1. rujna 1995., osuđen na kaznu zatvora u trajanju od četiri godine. Kako se nije javio na izdržavanje kazne, raspisana je tjeratica. Ona je realizirana tek 1. kolovoza 2003. kada je osuđenik uhićen. Prema pravnom shvaćanju Kaznenog odjela Vrhovnog suda RH od 10. studenoga 2000., osuđenik je bio dužan izdržavati kaznu samo do 1. rujna 2005., kada nastupa apsolutna zastara izvršenja kazne, tj. deset godina od pravomoćne presude, a prema tome stajalištu on se oslobađa izvršavanja ostataka kazne (obustavlja se postupak izvršenja).

Postavilo se pitanje odobriti li navedeno pravno shvaćanje Vrhovnog suda RH ili je bolji prijedlog Radne skupine prema kojem zastara izvršenja ne bi tekla za vrijeme izdržavanja kazne, što bi u konkretnom slučaju omogućilo da se izvrši kazna u cijelosti. Postavio se i dodatni problem bijega osuđenog koji bi tako prestao izdržavati kaznu, pa bi zastara ponovo počela teći.

Uzred je rečeno kako je u ovom pitanju došlo do konfrontacije navedenih stavova Vrhovnog suda RH i Vrhovnog suda Slovenije, koji zauzima suprotno stajalište da zastara ima svoj smisao samo onda ako se ne može realizirati, a u skladu s potonjim je i predložena izmjena KZ-a.

Govorilo se o spomenutoj sjednici VSRH kada se zauzimao već navedeni stav prilikom čega je najprije bilo potrebno protumačiti pravnu prirodu zastare izvršenja i paralele sa zastarom gonjenja, odnosno trebaju li po svom učinku obje zastare biti jednake ili različite. Prema tekstu Kaznenog zakona koji je i danas na snazi, tada se smatralo da razlike nema, odnosno kako ništa ne može prekinuti tijek apsolutne zastare gonjenja, tako ništa ne može prekinuti ni apsolutnu zastaru izvršenja kazne. Međutim, pozdravljene su izmjene postojeće regulacije ovog pitanja, dakle distinkcija između tih dviju vrsta zastare – izvršenja kazne i kaznenog progona, koje će i praksa i teorija objeručke prihvatiti jer će onemogućiti zloporabe i manipulacije tim institutom.

To je dovelo i do pitanja uvjetnog otpusta i njegova određivanja. U argumentaciji se pojavio i bitan čimbenik u vidu svrhe kažnjavanja. Naime, koja je svrha kazne ako bi se, kao prema dosadašnjem shvaćanju VSRH, na početku ili sredini izdržavanja kazne ona prekidala zbog apsolutne zastare?

Izrečeni su i stavovi u prilog stajalištu VSRH: da je zastara kao institut iznad Kaznenog zakona te da nije u funkciji ni okrivljenika, ni oštećenika, ni izdržavanja kazne, već postoji radi zadovoljavanja društvene potrebe da se kažnjavaju i procesuiraju društveno neprihvatljiva ponašanja, uz razlikovanje relativne i apsolutne zastare. Apsolutna bi zastara, prema iznesenom stajalištu, trebala značiti prestanak svakog društvenog interesa i za kažnjavanje počinitelja i za izvršenje kazne. Ipak, sami suci Vrhovnog suda podržali su izmjenu svoga prijašnjeg stajališta.

Još jedna važna izmjena u pogledu ovog instituta jest ukidanje razlike između relativne i apsolutne zastare. Prema novom prijedlogu postojala bi jedna jedinstvena zastara, bez naziva relativna ili apsolutna, no prema svojoj prirodi odgovarala bi apsolutnoj, samo s nešto skraćenim rokovima, iako će se konačni rokovi odrediti nakon što se odrede kazneni okviri za pojedina kaznena djela. Razlog tome je trend u modernim kaznenim zakonodavstvima za ukidanjem prekida zastare, odnosno da radnje državnih organa više ne mogu utjecati na tijek zastare.

2. Odmjeravanje kazne za djela u stjecaju

U drugoj radionici, koju je vodio **Dražan Tripalo**, sudac Vrhovnog suda RH, pod nazivom *Odmjeravanje kazne za djela u stjecaju*, razmatrala se ta konstrukcija počinjenja više kaznenih djela od strane jednog počinitelja, i to jednom ili više radnji za koje se počinitelju istodobno sudi.

Nakon početnog osvrtu na osnove kaznenopravne dogmatike o stjecaju kaznenih djela, prešlo se na pozitivnopravno rješenje prema sadašnjem čl. 60. st. 2. KZ, koji donosi jednu od situacija kada se ne primjenjuju odredbe o stjecaju. Kriteriji kažnjavanja za stjecaj prema postojećem KZ, odnosno za odmjerenje jedinstvene kazne, jesu posebnost višestrukog počinitelja kaznenih djela, međusobni odnos tih djela s obzirom na vrstu i vrijeme njihova počinjenja te svrha kažnjavanja koju bi trebalo postići tom jedinstvenom kaznom, koja se ne odmjerava na temelju olakotnih i otegotnih okolnosti koje služe isključivo za odmjerenje pojedinačnih kazni. Potonje je istaknuto kao problem u obrazloženjima sudskih odluka jer se suci tim okolnostima pogrešno koriste pri odmjerenju jedinstvene kazne. Gotove formule za visinu jedinstvene kazne nema, ali kao smjernica može poslužiti činjenica da idealni stjecaj, kao i istovrsni, te kraće razdoblje činjenja kaznenih djela, mogu biti opravdanje za blažu kaznu. Shodno tome, realni i raznovrsni stjecaj te dulje razdoblje činjenja kaznenih djela vode ka jedinstvenoj kazni koja je bliža njezinu maksimumu. Ta jedinstvena kazna inače se odmjerava sustavom kumulacije, apsorpcije ili asperacije, pri čemu naš sustav u većini slučajeva prihvaća posljednji sustav asperacije, dakle povećanja najviše od pojedinačno utvrđenih kazni. Nakon toga imali smo priliku vidjeti različite kombinacije izricanja jedinstvene kazne, i to prema svim točkama čl. 60. st. 2. KZ, kao i regulaciju stjecaja prema ZKP-u, a potom je uslijedio prijedlog novih odredaba o kažnjavanju za stjecaj.

Najprije bi kriteriji za odmjerenje jedinstvene kazne bili određeni nešto općenitije, i to kao ocjena počiniteljeve ličnosti i ocjena počinjenih djela u njihovoj ukupnosti, što u biti, prema mišljenju izlagača, pokriva i dosadašnje kriterije. Umjesto dosadašnjeg, relativno kompliciranog načina izricanja jedinstvene kazne, novi prijedlog donosi načelo asperacije: povisuje se najveća pojedinačna kazna, a da se ne dostiže zbir. Gledajući povijesno, imali smo smrtnu kaznu koja je ukinuta, i zamijenili smo je kaznom zatvora u maksimalnom trajanju od 20 godina, nakon toga uveli smo novu maksimalnu kaznu u trajanju od 40 godina, novela KZ iz 2003. uvela je doživotni zatvor, ali je ukinuta, pa smo opet došli na 40 godina. Zaključak stručnih rasprava u posljednje vrijeme donio je konsenzus kako bi za stjecaj trebalo probiti zatvorski maksimum, odnosno propisati višu kaznu od maksimuma koji je određen za samo jedno, pa makar i najteže kazneno djelo. Imali smo prilike vidjeti nekoliko primjera izrečenih jedinstvenih kazni za stjecaj prema stvar-

nim slučajevima višestrukog počinjenja teških kaznenih djela, uz pitanje koliko postojeća legislativa prati promjene koje se događaju u društvu s aspekta načela pravednosti i prijedlog novih odredaba prema kojima bi se značajno izmijenila postojeća pravila.

Postoje dva načina probijanja maksimalnog okvira: prvo bi bilo podizanje općeg maksimuma za kaznu koja se izriče primjenom odredaba o stjecaju, a druga mogućnost je prijedlog novog KZ-a: uzastopno izvršenje pojedinačnih kazni. Pritom je jaki argument za potonje rješenje upravo odredba čl. 62. st. 2. postojećeg zakona, dakle kada se sudi za djelo koje je osuđenik počinio tijekom izdržavanja kazne zatvora, a s obzirom na preostali dio kazne ne bi se mogla postići svrha kažnjavanja primjenom odredba za stjecaj, neće se postupati na taj način, već će se nova kazna odmjeriti neovisno o prije izrečenoj kazni. Iz analiziranih sudskih odluka proizlazi da se dosadašnja odredba članka 62. st. 2. KZ-a vrlo restriktivno primjenjivala, a bila bi vrlo korisna u slučaju višestrukih povratnika kad je evidentno da prije izrečena kazna na njih nije djelovala. Predlaže se propisivanje novog prijedloga kao iznimke, uz dodatne restriktivne uvjete i uz mogućnost preispitivanja izrečene odluke nakon proteka 30 godina, pa nakon toga svakih pet godina, a može biti done-sena i odluka o puštanju na slobodu primjenom uvjetnog otpusta. Raspravu su zahtijevale dvije stvari: mogućnost uzastopnog izvršenja pojedinačnih kazni i pitanje uvodi li se time na mala vrata doživotni zatvor.

Radionicu je nastavio **prof. dr. sc. Igor Bojanić** svojim izlaganjem pod naslovom *Kazna zatvora u hrvatskom kaznenom pravu de lege lata et de lege ferenda*. Uvodno je istaknuo kako je u okviru radne skupine postignut konsenzus kad je riječ o kazni zatvora *de lege ferenda*, i to: o iznimnosti izricanja kratkotrajnih kazni zatvora, o povećanju općeg maksimuma običnog zatvora na 20 godina (kako bi se popunila postojeća praznina između 15 i 20 godina) te o neodrživosti odredbe postojećeg čl. 60. st. 2. podstavka b) KZ-a, odnosno o apsolutno određenoj jedinstvenoj kazni od 40 godina za djela u stjecaju, koja otvara pitanje može li se tako, od strane zakonodavca jednostrano određenom kaznom, ostvariti svrha kažnjavanja. Spomenuo je slučaj Oraškić i pojedinačno izrečene kazne od 35, 35, 30 i 20 godina za tri teška ubojstva i jedan pokušaj teškog ubojstva, koje su u zbiru jedinstvene kazne za stjecaj iznosile 40 godina i gdje se s pravom može postaviti pitanje je li takva kazna pravedna. Mogućnost uzastopnog izvršavanja pojedinačnih kazni samo je jedan od mogućih načina rješavanja tog problema. *De facto* takvim se prijedlogom uvodi doživotni zatvor. Prethodno su dvije novele KZ-a dotakle temu doživotnog zatvora. Novela iz 2003. uvodila je doživotni zatvor i povisila opći maksimum kazne zatvora na 20 godina, ali se ta novela nikad nije primjenjivala, dok je novelom iz 2006. znatno pooštrena represija koja nas je svrstala u krug najrepresivnijih zemalja kontinentalnog modela zbog bitno zaoštrenog režima uvjetnog otpusta kod dugotrajnog zatvora. Otvaranje

moгуćnosti uzastopnog izvršavanja pojedinačnih kazni zatvora samo je nastava-
vak te priče o zaoštavanju kaznenopravne represije. Kao alternativa predlaže
se i uvođenje doživotnog zatvora uz puno liberalniji režim uvjetnog otpus-
ta, što bi predstavljalo zapravo ublažavanje dosadašnje zakonom propisane
represije kod najtežih kaznenih djela. Izlagač daje odgovore na postavljena
pitanja iz prethodnog izlaganja da je potrebno rješenje problema koje izvire iz
postojeće regulacije i da se uvodi na mala vrata doživotni zatvor, i bilo bi po-
trebno raspraviti ne samo o stjecaju kaznenih djela već i o pojedinim djelima
poput terorizma ili genocida.

Imali smo prilike potom čuti različita mišljenja auditorija *pro et contra*
nove mogućnosti doživotnog zatvora. Neki nisu skloni rješenju uzastopnog
izvršavanja pojedinačnih kazni zatvora, uz obrazloženja da je i ova kazna
koju imamo u trajanju od 40 godina relativno mlada i upitno je treba li u
takvoj mjeri pooštavati represiju, a da se nismo uvjerali u oportunitet toga.
Postavljeno je pitanje indikacija koje upućuju na potrebu novog uređenja, kao
i primjer država koje su doživotni zatvor uvele odmah nakon ukidanja smrtne
kazne, a vrlo malo onih država koje su ga uvodile naknadno. Istaknuta je i
međunarodna suradnja, jer u Europi postoji mnogo država koje ne izručuju
osobe onim državama u kojima je predviđena kazna doživotnog zatvora. Spo-
menuti su i podaci kako je prema posljednjem izvješću Državnog odvjetništva
RH kriminalitet u nas u padu, izuzev određenih kaznenih djela.

Isto tako, neki smatraju i današnju kaznu dugotrajnog zatvora već vrlo
strogom i pokazuju nesklonost konsekutivnom izvršavanju kazni, uz slanje
poruke otpisanosti iz društva onima kojima bi se izrekla takva kazna. Postav-
ljeno je i pitanje pomilovanja i uvjetnog otpusta u novom režimu, uz tvrdnju
kako pojedini slučajevi ne bi trebali biti okidač za generalno opredjeljivanje.

Kao protuargument postavljena je tvrdnja da maksimalna kazna predviđena
za jedno kazneno djelo nije adekvatno rješenje kada je riječ o počinjenju više,
primjerice, najtežih oblika kaznenih djela, za koje stoji isti maksimum, i
zahtijevanje odgovora na konkretnim slučajevima iz sudske prakse te može
li sadašnja regulacija dati adekvatan odgovor. Ti pojedinačni slučajevi otva-
raju diskusiju o određenom pojavnom obliku i prikladnom načinu društvenog
reagiranja. Ako se govori o svrsi kažnjavanja, specijalna prevencija nije domi-
nantna kod počinjenja teških kaznenih djela, već je to generalna prevencija.

Sve to dovelo je do živih rasprava i opredjeljivanja auditorija i govornika
te žustre razmjene argumenata. Suci su govorili o stvarnim iskustvima
s počiniteljima najtežih kaznenih djela, i svaki novi takav slučaj predstavlja
vrlo značajan razlog da se nešto učini i promijeni u dosadašnjoj regulaciji.
Čuli su se i prijedlozi o ostavljanju sadašnje regulacije, ali bez ograničenja u
vidu izricanja jedinstvene kazne te bi svakako granica od 40 godina trebala
biti probijena radi satisfakcije žrtvama. Potrebno je ugraditi mogućnost zaštite
društva.

Uvođenje doživotnog zatvora neki su ocijenili kao neadekvatno jer je ograničeno na stjecaj kao da je to jedini oblik teškog kriminala, pored drugih vrlo teških oblika pojedinačnih kaznenih djela koja su već spomenuta. Pravo je pitanje: doživotni zatvor, za ili protiv?

Zaključno smo čuli razmišljanje kako se ovom problemu može pristupiti na više različitih načina: s penološkog aspekta, aspekta svrhe kažnjavanja, aspekta pravednosti ili davanja satisfakcije žrtvama, i pritom se zanemaruje čimbenik društva, odnosno što je s osobom koja je opasna, a puštena je u društvo, nauštrb svih ljudi unutar njega. Druge države za to traže soluciju. Društvo se ne može ostaviti na milost i nemilost jednoj osobi. Treba promišljati o probaciji i zaštitnom nadzoru po izlasku iz zatvora za one od kojih prijeti trajna opasnost, primjerice ubojica i seksualnih delinkvenata.

Na kraju ovog dana pogledali smo projekciju dokumentarnog filma o elektroničkom nadzoru i primjeni toga nadzora u Velikoj Britaniji, gdje postoji nekoliko kompanija koje provode tehnički dio tog nadzora. Radilo se o tzv. *home detention curfew*, odnosno o mogućnosti za zatvorenike koji su osuđeni na kaznu zatvora od tri mjeseca do četiri godine, a kojima je to odobreno i za koje je izrađena procjena rizika daljnjeg ponašanja, da završe izdržavanje svoje kazne zatvora kod kuće. Praksa pokazuje koja je razina pouzdanosti procjene ljudskog ponašanja uopće. Kućni pritvorenici nose tzv. *tag* ili narukvicu na nozi, i to 24 sata dnevno, koja je povezana preko *boxa*, posebnog uređaja, s kontrolnim centrom, i moraju biti unutar kuće određeno vrijeme u danu, što je obično od 19h do 7h. Sve to promatrali smo na primjeru osobe kojoj je određen kućni pritvor u trajanju od tri mjeseca.

ZAVRŠETAK SAVJETOVANJA

XXII. redovito savjetovanje Hrvatskog udruženja za kaznene znanosti i praksu završeno je u subotu, 5. prosinca 2009. Zatvaranju savjetovanja prethodio je kratak prikaz događanja na savjetovanju kroz izlaganja mladih suradnika pravnih fakulteta u Osijeku, Splitu i Zagrebu u okviru tzv. sažetka savjetovanja. Tradicionalno, savjetovanje je završeno tribinom na kojoj su sudionici imali priliku od vodećih hrvatskih znanstvenika i praktičara u području kaznenog prava dobiti odgovore na unaprijed postavljena pitanja.

Ovo je savjetovanje pokazalo silinu i nezaustavljivost promjena koje se događaju u hrvatskom kaznenopravnom sustavu, ali i na potrebu njihova pažljivog promišljanja, pripremanja i primjene. Opatijsko savjetovanje kao otvoreni forum za iznošenje i razmjenu mišljenja svih strana uključenih u stvaranje, primjenu i znanstveno-stručnu analizu kaznenopravnih propisa i prakse i ove je godine kroz niz zanimljivih tema i rasprava u najboljem smislu opravdalo svoje postojanje.